

Երևանեան նահանգը յայտարարուել է զինուորական դրու-
թեան մէջ:

Նորին Կայսերական Մեծութեան Կովկասի Փոխարքայի
հրամանով, լիազօրութիւն ունեւ իմ իշխանութեամբ ձեռնար-
կելու այն միջոցներին, որոնք ցոյց են տրուած այդ օրէնքնե-
րի 19-րդ յօդ. (նկատ. նահ. ընդ. կանոն. 23-րդ յօդ.):

Կառավարութիւնը դիմեց այդ միջոցին՝ որպէս զի Երևա-
նեան նահանգում կարգ մտցնէ, և վերականգնէ կեանքի, աշ-
խատանքի սովորական պայմանները, որ անդադար խափանուած
են երկու ազգութիւնների անմիտ թշնամութեամբ վերջին ա-
միսների ընթացքում և, որպէս հետեանք այդ թշնամութեան,
ամեն մի առողջամիտ մարդու համար խորապէս վրդովեցուցիչ
բռնութիւններով, սպանութիւններով, կողոպտումներով, հրդեհ-
ներով, որոնք հասցրին ազգաբնակչութեան մեծամասնութիւնը
տնտեսական լիակատար քայքայման և աղքատութեան:

Երեսմիկ նահանգի հայ եւ թուրք ժողովուրդը եւ ոչ մի
ըրպէ չեմ կասկածու, որ ձեր մէջ չգտնուի խեղացի, տուկուն,
հոգով ամուր և ազդեցիկ մարդկանց մի յայտնի թիւ, որոնք,
տեղի ունեցող դէպքերից վրդովուած, գիտակցելով ձեզ և ձեր
ընտանիքներին մեծամեծ աղէտներ սպառնացող ջնասը, որ վեր-
ջին ժամանակներս մտցրեց ձեր տներում խռովութիւն և վիշտ՝
չգտնէին իրանց մէջ հոգու բաւական ոյժ, որպէսզի իրանց
ազդեցութեամբ խանգարուած կարգը վերականգնեն և դրանով
ինձ միջոց տան առանց զոհերի, ի կատար ածել ինձ վրայ
դրած պարտքը՝ ձեր մայրենի երկիրը խաղաղացնելու և վերա-
կանգնելու նրա մէջ օրինական և սովորական կարգը:

Դրա հետ միասին, սակայն, իմ պարտքն եմ համարում
յիշեցնել ձեզ, որ միայն այդ պայմանում կարելի է խուսափել
այն պատահականութիւնից և դժբաղդութիւնից, որ անխուսա-
փելի կերպով կը ծագեն խստագոյն միջոցների գործադրութիւ-
նից. իսկ այդ միջոցներին ստիպուած կը լինեմ դիմել, եթէ
ձեր մէջ չգտնեմ կարևոր աջակցութիւն:

Ժամանակաւոր գեներալ-նահանգապետ գեներալ-մայօր
Յապովէօն:

Պաշտօնական հաղորդագրութիւն

Անցեալ ամսի վերջին Կովկասի Փոխարքայի պալատի
մօտակայքում եղած տեղերի վրայ հսկողութեան ժամանակ նը-
կատուեց, որ մի քանի կասկածելի անձեր էլ իրանց կողմից

հսկում են պալատի վրայ որոշ ժամերին, առաձնապէս ուշադրութիւն դարձնելով պաշտօնատար անձերի գալու և մեկնելու վրայ:

Այդ պատճառով այդ անձերի վրայ հսկողութիւն նշանակուեց, որը և ցոյց տուեց նրանց ծանօթութեան ու յարաբերութեան բաւական մեծ շրջանը Թիֆլիսում այնպիսի անձերի հետ, որոնք արդէն ոստիկանութեանը յայտնի էին իրանց քաղաքական անբարեյուսութիւնով: Այդ կապերը քննելով, հաստատուեց, որ յուլիսի 28-ին հսկողութեան ենթակայ անձերից մէկը Միշչենկոյի լուսանկարչատնից գնեց Կովկասում զէմսովա-յին հաստատութիւններ մտցնելու համար կազմուած ժողովին մասնակցող անձերի խմբական պատկերը, իսկ հետեւալ դիտողութիւնները ցոյց տուին, որ պալատի վրայ հսկող անձերը հաւաքուած են «Գրանդ-Օտէր» հիւրանոցում, և ժողովում են խիստ գաղտնաբար. իսկ վերջին օրերն էլ, այդ բոլորից անկախ, նկատուեց, որ նրանք այդ հիւրանոցն են բերում մի տեսակ ծանր փաթէթներ: Հիւրանոցից իմացուեց, որ այդ անձերը հաւաքուած են սովորաբար № 28-ում, ուր տեղափոխուել էր նոյն հիւրանոցի № 30-ում առաջ բնակուող մի վրացի երիտասարդ, որի կեանքի եղանակը և վարմունքը գրաւել էին բոլորի ուշադրութիւնը իրանց տարօրինակութիւնով:

Այդ փաստերն աչքի առաջ ունենալով, որոշուեց ձերբակալել այդ անձերին:

Յուլիսի 31-ի ցերեկուայ 12^{1/2} ժամին այդ անձերին բռնելու համար «Գրանդ-Օտէր» եկած ոստիկանական պաշտօնեաները յանկարծ ներս մտան № 28 սենեակը: Այդտեղ նրանք յանկարծակիի բերին 4 հոգու, որոնք աշխատում էին դիմադրութիւն ցոյց տալ և վերցնել իրանց առաջ դրուած «Բրաունինգի» լիքը ատրճանակը և նրա պատրաստի փամփուռների շարանը: Մի և նոյն ժամանակ նրանցից մէկը փորձեց վազել դէպի սենեակում եղած վառարանը, որի մէջ, ինչպէս յետոյ երևաց, պահուած էին լցուած պատրաստի ռումբեր: Բայց ձերբակալուածների բոլոր ջանքերն ի գուր անցան՝ ոստիկանական խմբի շնորհով: Ձերբակալուածներից մէկը ոստիկաններից մէկի գլխին վէրքեր հասցրեց:

Վրայ հասաւ դատական իշխանութիւնը Թիֆլիսի դատաստանական պալատի պրոկուրոր Սլէքսանդրով-Դոնիկովի գլխաւորութեամբ և սկսուեց № 28 սենեակի խուզարկութիւնը. վառարանի մէջ գտնուեց 7 հատ պայթուցիկ ռումբ, «մակեդոնական» կոչուած տեսակից, մեծ և միջակ չափերով, որոնցից 2-ը արդէն պատրաստուած էին նետուելու համար, ունէին

ուժանակ, որոտացող մնդեկ, բիկֆորդէ պատրոյզներ և պայթեցնելու պիստոններ: Նոյն տեղում գտնուեցին Կովկասի Փոխարքայի և Կովկասեան ոստիկանութեան կառավարչի պատկերները, որ ըստ երևութին կտրուած հանուած էին զեմստվային ժողովի ընդհանուր խմբից, զեներալ-մայոր Շիրինկինի մահուան դատավճիռը «Սոցիալիստ-րէվոլյուցիօնէրների կուսակցութեան Թիֆլիսի ռազմական կազմակերպութեան» անունից տրուած:

Ձերբակալուած անձերի անցագրերի մէջ նշանակուած են նրանց անունները. 1) Դաւիդ Կաչաուրի, 2) Շիօ Պաւլիաշվիլի, 3) Դասպար Կօչարով և 4) Միխայիլ Պետրով: Բոլորն էլ բանտարկուած են և բացուած է քննութիւն քրէական օրէնսդրութեան 1035-դ յօդուածի համաձայն: («Кавказъ»:

Պետերբուրգ. Պաշտօնական. Բարձրագոյն Հրովարտակ կառավարիչ Սենատին.

Կովկասում Մեր փոխարքայութիւնը վերականգնելով՝ Մենք Կովկասը կառավարելու համար Մեր վստահութեամբ ընտրուած անձի վրայ հոգացողութիւն դրինք վերհաստատել այդ օրհնեալ երկրում հասարակական կեանքի խանգարուած ընթացքը: Այժմ Փոխարքան ծանօթանալով իր խնամքին յանձնուած երկրի պայմաններին, Մեզ առաջադրութիւններ ներկայացրեց՝ փոփոխելու մի քանի կարգադրութիւններ, որոնք վերաբերում են ազգասրբակութեան հայկական մասին և դժուարացնում են նրա կանոնաւոր և խաղաղ զարգացումը: Բարևը համարելով հաստատել Մեր Փոխարքայի առաջադրութիւնը շնորհում ենք Հայ-Լուսաւորչական հոգևորականութեանը միջոցներ լայն լուսաւորիչ գործունէութեան՝ յօգուտ ժողովրդի: Հրամայելով ընդ սմին յետ դարձնել՝ ստորև ցոյց տրուած հիմունքներով՝ այն գոյքերը, որոնք վերցուած էին Հայ եկեղեցական հաստատութիւններից, Մենք թոյլ ենք տալիս Մեր Փոխարքային այժմ և եթ իր իշխանութեան յանձնուած երկրի սահմաններում ժամանակաւորապէս գործադրել՝ մինչև օրէնսդրական կարգով քննուելը՝ կազմուած կանոնները, որոնք պէտք է ապա-
Օգոստոս, 1905.

հովեն ծխականների մասնակցութիւնը եկեղեցական գոյքերի կառավարմանը. իսկ որպէսզի այսուհետեւ վերացուեն այն թիւրիմացութիւնները, որոնք առաջ էին գալիս գործող օրէնսդրութեան թերութիւնից, Փոխարքան պէտք է քննութեան ենթարկէ այն հարցը, թէ ինչպէս պէտք է որոշակի սահմանել պետական իշխանութեան յարաբերութիւնը դէպի Հայ եկեղեցական հաստատութիւնները: Ըստ այսմ հրամայում ենք ա) ի վերացումն 1903 թ. յունիսի 12 բարձրագոյն հրամանի՝ յանձնել Հայ եկեղեցական պատշաճաւոր հաստատութիւնների տնօրինման և կառավարման հայոց եկեղեցիներին, վանքերին, եկեղեցական հաստատութիւններին և հոգևոր ուսումնարաններին պատկանող բոլոր անշարժ գոյքերը ու դրամագլուխները և արքունի կառավարման ընթացքում ստացուած բոլոր եկամուտները բացի այն ծախսերից, որոնք տեղի են ունեցել այդ գոյքերի պահպանութեան համար, և բացի այն գումարներից, որոնք ծախսուել են այդ գոյքերը յարգունիս գրաւելու համար: Եկեղեցական հաստատութիւններին իրանց գոյքերը և եկամուտները յետ դարձնելը կատարել Մեր Կովկասեան Փոխարքայի, ներքին գործերի մինիստրի և երկրաշինութեան և երկրագործութեան կառավարչապետի համաձայնութեամբ. բ) Սյդ գոյքերը և եկամուտները յետ դարձնելու ժամանակ հայ հոգևորականութեան յարուցանելիք խնդիրքների վերջնական լուծումը յանձնել Մեր Կովկասեան Փոխարքային: գ) Մինչև հայոց եկեղեցական դպրոցների նոր կանոնադրութեան մշակումը՝ իրաւունք տալ մեր Փոխարքային, որ Կովկասեան Փոխարքայութեան սահմաններում թոյլատրի եկեղեցիների և վանքերի կից եկեղեցական դպրոցներ բանալ 1874 թուի յուլիսի Բարձրագոյն հաստատուած կանոնների հիմամբ. դ) Յանձնարարել՝ ա) անյապաղ առաջադրութիւն ներկայացնել սահմանուած կարգով, առանց այլ տեսչութեան հետ բանակցելու, Հայոց դպրոցների նոր կանոնադրութեան հրատարակման մասին, կապելով այդ

հարցը այն խնդրի հետ, որ վերաբերում է հայոց եկեղեցուն այն անշարժ գույքերը և եկամուտները յետ դարձնելուն, որոնք յանձնուած են ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեանը՝ Մինիստրների կոմիտեի 1898 թ. 26 մարտի և 1903 թ. յունիսի 12-ի Բարձրագոյն հաստատուած կարգադրութիւնների համաձայն, բ) արքունի գանձարանի աջակցութեամբ մշակել նախագիծ Հայոց եկեղեցուն պատկանող բնակչութիւն ունեցող կալուածների գիւղացիների համար և ներկայացնել այդ նախագիծը սահմանուած կարգով Մեր հաստատմանը: Սրա ի կառար ածման համար կառավարիչ Սենատը թող պատշաճաւոր կարգադրութիւն անի. իսկականի վրայ Նորին Մեծութեան սեփական ձեռքով ստորագրուած է «ՆԻԿՈՒՅ»:

Պետերհոֆ.

1905 թ., օգոստոսի 1-ին